

УДК 34:006:378 (477)

ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

**І.С. ФЕЩЕНКО, аспірант¹,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Анотація. Стаття присвячена висвітленню питання забезпечення якості надання освітніх послуг вищими навчальними закладами України. Проаналізовано законодавчу базу у сфері вищої освіти України та питання створення Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) як одного із найважливіших кроків реформи вищої освіти.

Ключові слова: система забезпечення якості вищої освіти, Національне агентство забезпечення якості вищої освіти України (НАЗЯВО), Болонський процес, Європейський простір вищої освіти

Якість освіти нарівні з добробутом і здоров'ям людини визнається світовою спільнотою пріоритетом XXI століття. Серед параметрів розвитку людського потенціалу, за якими ПРООН порівнює рівень соціального і економічного розвитку країн, показник освітньої діяльності є одним із трьох основних в інтегрованій оцінці якості життя [1, с. 141].

Університети й вища освіта взагалі – це основа для розвитку суспільства та держави в цілому, а тому постала необхідність її реформування. У зв'язку з цим було прийнято новий закон «Про вищу освіту», який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного й інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [2].

Метою статті є аналіз питання забезпечення якості вищої освіти в Україні відповідно до нового закону «Про вищу освіту».

Питанням реформування систем вищої освіти, розвитку європейського виміру освіти та європейської освітньої політики займалися С. Ніколаєнко, О. Бражник, В. Кремень, В. Білокопитов, Г. Козлакова, К. Корсак, М. Кісіль, А. та ін. Проблеми якості освіти на державному і регіональному рівнях висвітлено у працях С. Ніколаєнка, В. Кременя, І. Вакарчука, В. Лугового, М. Дарманського, Г. Єльнікової та ін. Забезпечення якості освіти досліджували С. Ніколаєнко, А. Загородній, Ю. Захаров, Л. Кайдалова, К. Корсак, А. Павленко, Г. Степенко, С. Шевченко та ін. [3].

¹Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В. І. Курило

Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства [4]. Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку студентів і є важливою ланкою в державі. Системі вищої освіти належить особлива роль у створенні та постійному відновленні наукового потенціалу суспільства, оскільки саме у вищих навчальних закладах відбувається передача накопиченого в суспільстві наукового знання від покоління до покоління.

Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України і складається із Законів України «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту» та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до нього.

Закон України «Про вищу освіту» визначає, що вища освіта становить рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації. Змістом вищої освіти є обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва [5].

Нагадаємо, Україна приєдналася до Болонського процесу у травні 2005 р. (м. Берген, Норвегія) на Конференції міністрів європейських країн, що відповідають за вищу освіту. Україна ще 4 березня 2008 р. в Брюсселі (Бельгія), стала повноправним урядовим членом Європейського реєстру забезпечення якості освіти (EQAR) разом із 19 іншими країнами-учасницями Болонського процесу [6].

Сьогодні в усьому світі зростає увага до якості та стандартів, що пояснюється швидким розвитком вищої освіти і водночас підвищенням вартості освітніх послуг для держави і людей.

Болонський процес є важливим механізмом гармонізації та оптимізації відносин між країнами та їх освітніми системами і не вимагає уніфікації змісту підготовки фахівців, технологій навчання та системи забезпечення якості вищої освіти. Тому в багатьох документах, які супроводжують Болонський процес, зазначається, що це не єдина уніфікована система вищої освіти, а шлях до узгодження взаємних інтересів 46 національних систем, що розвиваються відповідно до спільно погоджених принципів [6].

Основним завданням Болонського процесу є створення Європейського простору вищої освіти та наукового дослідження, що ґрунтується на спільності принципів функціонування систем вищої освіти європейських країн – Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG).

10 червня 2015 р. в Укрінформ відбувся круглий стіл на тему «Реформа вищої освіти: погляд студентів та експертів». Під час даного заходу було презентовано результати загальнонаціонального опитування студентів, а також обговорювалися питання щодо проблем вищої освіти в Україні, новації реформи вищої освіти, корупції у ВНЗ.

Результати даного опитування студентів засвідчують, що більшість із них якість вищої освіти в Україні оцінюють нижче середнього рівня; 87 % опитаних вважають важливою проблему її вдосконалення [7].

Саме тому новий закон «Про вищу освіту» покликаний суттєво покращити стан вищої освіти в Україні і забезпечити її якість, а національна система забезпечення якості вищої освіти повинна враховувати як глобальні тенденції сучасного світу, так і національні особливості, викликані унікальними історичними, соціальними й культурними обставинами.

Українська система забезпечення якості сягає корінням в радянське минуле, коли контроль над якістю освіти здійснювався адміністративно-командними методами. Проте стрімка світова глобалізація освіти й студентська мобільність ведуть до диверсифікації постачальників освітніх послуг, створюючи таким чином необхідність у посиленні якості вищої освіти. Головним замовником освітніх послуг і контролером їх якості тепер є суспільство, а не держава [8].

Саме тому значна частина повноважень Міністерства освіти і науки перейшла до новоствореного Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). 25 членів цього колегіального органу обиратимуться на три роки. 13 з них представлятимуть виші (9 – державні, 3 – приватні і 1 – комунальні), п'ять – галузеві академії наук, три – об'єднання роботодавців, по два – Національну академію наук та органи студентського самоврядування. До складу агентства не можуть належати керівники вузів чи Академії наук та їх заступники, бути членом цього органу можна буде не більше двох строків.

Відтепер Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти – це постійно діючий колегіальний орган, уповноважений Законом України «Про вищу освіту» на реалізацію державної політики в цій сфері.

Наагентство контролюватиме якість освіти у вишах, формуватиме перелік спеціальностей, розроблятиме стандарти вищої освіти, акредитуватиме спеціальності, навчальні програми, спеціалізовані вчені ради та установи оцінювання якості [9]. Агентство визначить критерії оцінювання якості освіти, які допоможуть сформувати рейтинг вищих навчальних закладів, і кожний навчальний заклад буде змушений доводити, що він дає справді якісні знання. Підсумки оцінювання якості освіти за кожною спеціальністю будуть дійсні п'ять років, після чого виш може знову пройти акредитацію або втратити право навчати за цією спеціальністю.

Агентство здійснюватиме розробку положення про акредитацію освітніх програм, проводитиме ліцензійну експертизу, готуватиме експертний висновок щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності, а також здійснюватиме цілу низку інших заходів для гарантування надання якісної вищої освіти в Україні [9].

Дане агентство розпочало свою роботу з 1 вересня 2015 р., як було зазначено у постанові Кабінету Міністрів «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» [10].

До основних повноважень Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти входить: 1) формування вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти, розроблення положення про акредитацію освітніх програм та подання його на затвердження центральному органу виконавчої влади у

сфері освіти і науки; 2) аналіз якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів; проведення ліцензійної експертизи, підготовка експертного висновку щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності; 3) формування за поданням вищих навчальних закладів (наукових установ) пропозицій, у тому числі з метою запровадження міждисциплінарної підготовки, щодо переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на відповідних рівнях вищої освіти, подання їх центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки; 4) формування єдиної бази даних запроваджених вищими навчальними закладами спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти; проведення акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти; 5) формування критеріїв оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, вищих навчальних закладів України, за якими можуть визначатися рейтинги вищих навчальних закладів України; 6) акредитація незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти [5].

Однак на сьогодні потрібно забезпечити умови для ефективного формування та старту роботи Нацагенства, зокрема йдеться про державний контроль та підтримку на початковому етапі становлення а розв'язання його завдань, оскільки без даного агентства не можна буде вибудувати ефективну систему моніторингу, фінансування та прийняття управлінських рішень у вищій освіті.

Можна зробити висновок, що сьогодні умовами успішного розвитку освітніх систем, визнаними в світі, є: вибір і конкуренція, децентралізація та автономія, відповідальність за результати. Тому створення системи забезпечення якості для української вищої освіти має базуватись на цих принципах і відповідати провідним сучасним європейським практикам. Саме тому Створення Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти можна розглядати як один із найважливіших кроків реформи вищої освіти [11].

Отже, враховуючи вищенаведене, перед вищою освітою в Україні стоять високі цілі. Однак тільки у разі забезпечення високих якісних освітніх послуг можна бути впевненими у реалізації вищою освітою свого основного завдання – створення нею умов для розвитку людського потенціалу країни та процвітання нашої держави.

Список літератури:

1. Доклад о человеческомразвитии 2013. Возвышение Юга: человеческий прогресс в многообразном мире. – ПРООН, 2013. – 203 с.
2. Вища освіта України: стан, проблеми, перспективи : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Avtoreferati/VishaOsvita2014.aspx>
3. Цюк О. Забезпечення якості вищої освіти: освітні індикатори та міжнародні організації / Оксана Цюк // Порівняльно-педагогічні студії : наук. журн. – 2013-119. – № 4(18).
4. Ніколаєнко С. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства / Станіслав Ніколаєнко. – К. : Знання, 2005. – 319 с.
5. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII.
6. Система забезпечення якості вищої освіти у болонському процесі та механізми її імплементації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juni08/16.htm>
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/11/eksperti-obgovorili-rezultati/>
8. Забезпечення якості вищої освіти: європейські кращі практики для України / упоряд. Тарас Добко: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://education-ua.org/ua/component/cck/?collection=blog_files_x&file=blog_files&id=666&task=download&xi=0
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tvoemisto.tv/news/vyshcha_osvita_v_ukraini_16_zmin_69153.html
10. Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України № 244 від 15 квітня 2015 р.
11. Федорченко Ю. Про ситуацію довкола формування Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти / Юрій Федорченко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://education-ua.org/ru/articles/>

Статья посвящена вопросу качества предоставления образовательных услуг высшими учебными заведениями Украины. Проанализирована законодательная база в сфере высшего образования Украины и вопрос создания Национального агентства по обеспечению качества высшего образования (НАОКВО) как одного из важнейших шагов реформы высшего образования.

Система обеспечения качества высшего образования, Национальное агентство обеспечения качества высшего образования Украины (НАОКВО), Болонский процесс, Европейское пространство высшего образования.

The article is devoted to coverage of the issue of the quality of educational services of higher education institutions of Ukraine.

Analyzed the legal framework in the field of higher education in Ukraine and the establishment of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education (NAQAHE) as one of the most important steps in the reform of higher education.

The quality assurance system of higher education, National Agency of Quality Assurance in Higher Education of Ukraine (NAQAHE), the Bologna Process, European Higher Education Area.